

DARWIN I ELS FILÒSOFS

Ramon ALCOBERRO

Des que Aristòtil a les *Parts dels animals* (IV, 10), va decretar que «els animals són nans comparats amb l'home», i fins l'arribada de Darwin, la relació entre (la majoria de) filòsofs i els animals no humans es fonamentà en l'antropocentrisme més obvi i això ha provocat una inacabada sèrie de malentesos entre filòsofs i científics. Donar per suposat que, com a molt, l'animal no-humà vindria a resultar una mena d'esborrany o d'ésser incomplet encara és, dissortadament, una tesi vigent en moltes mirades filosòfiques, fins i tot ben intencionades. Massa desinformat continuen fent seva avui la frase amb què Condillac obrí *Traité des animaux* (1755): «Seria poc curiós –deia *Monsieur l'abée*, armat amb la seva ciència– saber què són les bèsties si no fos un mitjà per tal de conèixer allò que som nosaltres.» Per a la tradició filosòfica, l'important no és descriure l'especificitat de l'animal, ans al contrari, delimitar, al seu través, la distància que el separa de l'humà. Al cap i a la fi «què és l'home?» constitueix la darrera i definitiva pregunta kantiana, fundadora, a més, de tota una disciplina, l'antropologia. En aquest context la humanitat s'ha explicat tradicionalment com l'anvers de l'animalitat. Antropocentrisme, s'anomena la figura.

Per a Condillac com per tots els predarwinistes, l'home, «únic capaç de discernir el veritable, de sentir el bell, ha creat les arts i les ciències i s'eleva fins la divinitat per adorar-la i agrair-li els béns que ha rebut» (*Tractat*, conclusió de la 2ª part). L'humà en la tradició filosòfica es diferencia de l'animal per la manca de llenguatge, pensament i ànima, que no és poc. D'aquí que l'animal pugui ser «usat» i, en canvi, la més exigent tradició moral considera que *usar* els humans atempta a la seva dignitat. Fins i tot Kant, a les seves *Lliçons d'ètica*, considera «un autèntic disbarat (sic.) parlar de deures envers els animals quan en realitat tan sols tenim deures envers els altres homes.»

I en aquestes va arribar Darwin, obligant-nos a replantejar el que creiem saber. A partir de la seva obra, l'animal no serà considerada ni cap esbós imperfecte de l'humà, ni una màquina potser mal ajustada. Amb ell vam aprendre que la vida era una unitat i que, a més, calia definir-la en termes de procés sense fi. Si a (la majoria dels) filòsofs

no els agrada Darwin, no és perquè posi la violència i l'agressivitat al centre del paisatge moral, cosa que ja havia intuït molta gent, de Plató a Hobbes, sinó perquè de la seva obra es dedueix que no hi ha res de definitiu, que tenim molt de *collage* o de *patchwork* i res de perfecció clàssica. Era fàcil veure que les conseqüències de la teoria de l'evolució implicaven un trencament amb la concepció piramidal de l'ètica i ens obligaven a pensar l'humà dins una xarxa d'elements contingents. I que privilegia la contingència. Potser per això una ètica 'que es prengui Darwin seriosament' encara resta en bona part per fer.

El darwinisme és, com a poc, una manera eficaç de vacunar-nos del *bonisme* moralitzant, tan ben intencionat com eixorc. Hi ha molta més sospita sobre l'home i sobre la cultura en l'obra de Darwin que en la de Marx o Nietzsche. Tant de bo que algun dia, sense caure en l'error de creure que tot el 'natural' és 'correcte', des d'una esquerra darwiniana com la que propugna Peter Singer, poguéssim entendre que per promoure la col·laboració necessitem entendre els mecanismes de la competència i entenguem el paper positiu de la competició.

**Publicat a MÈTODE. Universitat de València, nº 60. Hivern 2008/09, p. 71.
Número dedicat al bicentenari de Charles Darwin.**